

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ได้สรุปผลการวิจัย นำเสนอเรียงลำดับตามขั้นตอน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. สรุปผล
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนมีทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา พบว่ามีองค์ประกอบ 14

องค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) สภาพปัญหาและความสำคัญจำเป็นของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) วิสัยทัศน์ 4) พันธกิจ 5) เป้าหมายของหลักสูตร 6) ผลการเรียนรู้ 7) สารการเรียนรู้ 8) คำอธิบายรายวิชา 9) โครงสร้างเนื้อหาและเวลา 10) เวลาเรียน 11) โครงสร้างรายวิชา 12) แนวการจัดกิจกรรม 13) สื่อ/อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ และ 14) แนวการวัดและประเมินผล โดยมีการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น ได้แก่ 1) สร้างแรงจูงใจในการเรียน 2) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3) ประสานพลังคิด 4) ผลิตผลงานนำเสนอ และ 5) สรุปประเมินสู่การประยุกต์ใช้ ประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.20) และหลังจากการได้ทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตรแล้ว พบว่า มีค่าความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.45) เช่นกัน

2. ผลการประเมินหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา พบว่า

2.1 คะแนนการประเมินจากแบบวัดทักษะชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย เปรียบเทียบหลังการใช้หลักสูตรกับก่อนการใช้หลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียน ประเมินโดยครูผู้สอน มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.31) ประเมินโดยนักเรียน มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.12) และประเมินโดยผู้ปกครองนักเรียน มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.11)

2.3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.04)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ได้หลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ซึ่งมีความแตกต่างจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิต ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ

งานวิจัยต่างประเทศ เพราะส่วนมากจะศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
 สายสามัญ และสายอาชีพขึ้นไป (Barry. 1989 : 186 ; Richman. 1993 : 127 ; Mieke Van
 Houtte. 2005 : 757) แต่สำหรับงานวิจัยผู้วิจัยมุ่งพัฒนาทักษะชีวิตที่เป็นองค์ประกอบแรกใน
 4 องค์ประกอบของทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะว่าหากนักเรียนรู้จักการ
 ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองดีแล้ว ทักษะชีวิตด้านอื่น ๆ ก็จะพัฒนาตามไปด้วย และ
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากเหตุผลที่ว่า
 นักเรียนวัยนี้เป็นวัยที่เข้าสู่วัยก่อนวัยรุ่น เป็นวัยที่ต้องส่งเสริมให้มีการเรียนรู้และพัฒนา
 ทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง ให้สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างมี
 ประสิทธิภาพตามต้องการเมื่อเผชิญปัญหา กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สอดคล้อง
 กับปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว (2555 : 175) นักเรียนประถมศึกษาเป็นวัยที่ควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้
 และพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อการปรับตัวเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ทั้งยังช่วย
 สนับสนุนให้เด็กมีความมั่นใจ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้
 ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็น
 คุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีองค์ประกอบสำคัญ 14 ประการ ดังนี้ คือ 1) สภาพปัญหาและ
 ความสำคัญจำเป็นของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) วิสัยทัศน์ 4) พันธกิจ 5) เป้าหมาย
 ของหลักสูตร 6) ผลการเรียนรู้ 7) สารการเรียนรู้ 8) คำอธิบายรายวิชา 9) โครงสร้างเนื้อหา
 และเวลา 10) เวลาเรียน 11) โครงสร้างรายวิชา 12) แนวการจัดกิจกรรม 13) สื่อ/อุปกรณ์และ
 แหล่งเรียนรู้ 14) แนวการวัดและประเมินผล และเนื่องจากหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นครั้งนี้
 เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะไม่ยึดติดเนื้อหา (Content free) (Davis ; & Rimm. 1994 : 104-106,
 Piirto.1994:376-399) สามารถที่จะนำไปใช้จัดกิจกรรมได้ในระดับชั้นอื่น ๆ และยังสามารถ
 ใช้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน ในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ผู้วิจัยได้ออกแบบหน่วยการ
 เรียนรู้ที่อิงบริบทของชุมชน แหล่งเรียนรู้ และสื่อที่เป็นของจริงในชุมชน ทั้งยังให้นักเรียนได้
 เรียนรู้นอกห้องเรียน และเรียนรู้จากวิทยากรที่ทำงานเกี่ยวข้องการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็ก
 และเยาวชน อาทิ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน หรือพระสงฆ์ ซึ่งการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้
 นอกจากจะช่วยให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าในตนเอง แหล่งเรียนรู้ และบุคคลในชุมชนแล้ว
 นักเรียนยังได้รับประสบการณ์ตรงจากวิทยากร ได้รับความรู้ที่มี ประโยชน์สามารถนำมาปรับ
 ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่นได้

2. ผลการประเมินหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็น
 คุณค่าในตนเอง และผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

2.1 ผลการประเมินเอกสารหลักสูตร พบว่าหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นผลจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรที่สามารถสนองความต้องการของโรงเรียนและบริบทของชุมชน ได้เป็นอย่างดี จึงสามารถตอบคำถามได้ถึงผู้เรียน วัตถุประสงค์ ประเภทของประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะต้องเตรียม ขอบเขตประสบการณ์การเรียนรู้ การมีส่วนร่วมระหว่างเรียน บทบาทผู้เรียนและผู้สอน ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม และเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผล (Saylor, Alexander and Lewis. 1981:38) หลักสูตรที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ได้ออกแบบกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ เกลิมพล สวัสดิ์พงษ์ (2551.บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยทำการศึกษาแก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเป็น 4 ขั้น ได้แก่ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นที่ 4 การติดตามประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร สอดคล้องกับ ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว (2555:171-183) ได้พัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร โดยมีแบบแผนการทดลองเป็นแบบ Pretest-Posttest Control Group Design นอกจากนี้แผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นส่วนประกอบของหลักสูตร ผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบ Backward Design ซึ่งเป็นกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่กำหนดหลักฐานการแสดงผลของผู้เรียนหรือกิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ หรือตามผลการเรียนรู้แล้วจึงออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบวางแผนกำหนดหลักฐานการเรียนรู้ที่จะแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถบรรลุซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และยังได้ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับภาระงานชิ้นงาน (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. 2554:1-5) จึงทำให้ได้หลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ให้มีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ได้

2.2 ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร

2.2.1 นักเรียนมีทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ที่มีขั้นตอนเป็นระบบ มีองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด. 2546:11-12; Tabá. 1962:10 ที่จำแนกองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ประการ คือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตร กิจกรรมและรูปแบบการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล และมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย การออกแบบและสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร (สงัด อุทรานันท์. 2532 : 38 ; วิจัย วงษ์ใหญ่. 2543 : 77 ; ยุทธนา ปฐมวราชาติ. 24545 : 15-18) และนอกจากนี้ยังมีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพที่เชื่อถือได้ ก่อปรกกับการออกแบบกิจกรรมในแผนการจัดกิจกรรมในหลักสูตรมีความหลากหลาย มีความน่าสนใจ สอดคล้องกับผู้เรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เรื่องราวในชีวิตจริง แหล่งเรียนรู้จริง จึงทำให้การเรียนรู้มีความหมาย ในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิต โดยได้ออกแบบการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นสร้างแรงจูงใจในการเรียน (Motivation) ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Sharing) ชั้นประสานพลังฝึกคิด (Thinking) ชั้นผลิตผลงานนำเสนอ (Producing) และชั้นสรุป ประเมินค่าการปฏิบัติ (Evaluation & Applying) ซึ่งเป็นการจัดลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมที่ดีและก่อให้เกิดการบรรลุตามวัตถุประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว (2555 : 4) และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือแนะนำ ทำให้นักเรียนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่ม (วิไลรัตน์ หิรัญสุข โชติ และคนอื่นๆ (2550 : 66) นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ยังช่วยให้นักเรียนมีทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้สามารถปรับตัวได้ในสังคม สอดคล้องกับ Ronkin. 1982 : 1093-A. ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจากการฝึกอบรมมนุษย์สัมพันธ์ Omizo. 1998 : 167 ได้ใช้การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมาพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนเชื้อชาติฮาวาย หรือเชื้อชาติผสม และDiana. 2005 : 799-780 ได้ศึกษาผลของการทำงานกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อจิตวิญญาณการเอื้ออาทรในการพัฒนาการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง กับหญิงต้องขังที่มีประวัติติดยาเสพติด

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวปฏิรูปการศึกษา การเรียนรู้มีความสุข การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงความรู้อยู่กับความคิดเชิงทักษะชีวิตด้วยพลังคำถามที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิด การเรียนรู้ชีวิตของผู้เรียนอย่างมาก ตั้งคำถามให้ผู้เรียนได้โต้ตอบพูดคุยสนทนา อภิปรายเพื่อตอบคำถาม จะทำให้ผู้เรียนมองเห็น

ความเชื่อมโยงต่อกันระหว่างการเรียนรู้และพฤติกรรมการเรียนรู้กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน จะมองเห็นความเป็นจริงในชีวิตของตนและถูกท้าทายให้คิดหาทางออก ให้โอกาสสร้างแนวคิดมุมมองใหม่ๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.2556:3-4) และจากการพิจารณาพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการมีทักษะชีวิตจากการสังเกตพฤติกรรม 4 วงรอบ ในระหว่างการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร พบว่ามีแนวโน้มสูงขึ้นทุกวงรอบ ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนได้เรียนผ่านการจัดกิจกรรมจากประสบการณ์ตรง ซึ่งผู้วิจัยใช้บทเรียนที่เป็นชีวิตจริง สื่อและแหล่งเรียนรู้จริงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยได้ยึดเอาความสนใจของผู้เรียน เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ทางการศึกษาที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการ ในสภาพสังคมปัจจุบัน และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนได้ตระหนักในสิ่งที่เรียน จนสามารถพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ และจากการจัดกิจกรรมซึ่งผู้วิจัยได้จัดทั้งในและนอกห้องเรียนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น เกิดความอยากรู้อยากเรียน และยังส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ในการมั่นใจใจตนเองของนักเรียนนี้จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดให้กับนักเรียน (ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว. 2555 : 175) จึงเป็นข้อมูลยืนยันประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรที่ทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่สูงขึ้น จึงส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

2.2.2. ผลการประเมินความคิดเห็นของครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ที่มีต่อพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียน

หลังจากได้เรียนตามหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียน หลังจากได้เรียนตามหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สภาพชีวิตจริง และแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง (Branden, N. : 1985) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ชีวิตจริง ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ เกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Ryan et. (1994 :226-249) ประสบการณ์ในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าต่อตนเองของบุคคล หากครอบครัวมีความอบอุ่นเข้าใจ บิดามารดาให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับบุตรมีใจเปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นและยอมรับนับถือ เคารพในสิทธิของบุตร ให้ความรักอย่างเต็มเปี่ยมกับบุตร มีการกำหนดขอบเขตพฤติกรรม

รมไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ใช่อำนาจบังคับ ให้โอกาสแก่นุตรในการที่จะมีประสบการณ์ใหม่ๆตามสมควร เอาใจใส่ต่อสิ่งต่างๆที่อยู่แวดล้อมตัวบุตรเช่น กิจกรรมการเรียน กิจกรรมกับเพื่อน ปัญหาหรือความซับซ้อนใจของบุตรบิดามารดาเองก็รักใคร่ปรองดองกัน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบกันไว้อย่างชัดเจนมีความยืดหยุ่น มีอารมณ์มั่นคง มีการรับรู้ในคุณค่าตนเองสูง มีความเชื่อมั่นในตนเองระดับสูง

2.2.3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ย 4.81 ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.04) จัดอยู่ในในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้เป็นกิจกรรมกลุ่มและมีขั้นตอนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นชัดเจน นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งผ่านกระบวนการคิด ทำให้นักเรียนเกิดแรงงูใจในการเรียน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543:13) อีกทั้งนักเรียนยังได้ประเมินตนเอง และมีส่วนร่วมในการประเมินทักษะชีวิตของเพื่อน ๆ สอดคล้องกับ Osborne (1996 : 80 -85 ; Swann, 1966 :101 – 103) การประเมินตนเองมักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลว บุคคลมักมีความภูมิใจในตนเองเมื่อประสบความสำเร็จและรู้สึกอับอายเมื่อประสบความล้มเหลว ซึ่งเป็นการประเมินสภาพจริง และยังมีผู้ร่วมประเมินพฤติกรรมทักษะชีวิตหลายฝ่าย จะทำให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพจึงทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจ และแสดงพฤติกรรมทักษะชีวิตที่พึงประสงค์ (WHO, 1997 : 29 ; สัมฤทธิ์ สันต. 2547 : 33-34 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 : 22) หลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายนักเรียนจึงไม่เบื่อ และสนุกกับการเรียนรู้ นอกจากนี้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อผลิตผลงานนำเสนอ นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้เป็นกลุ่ม ซึ่งนักเรียนบางคนจะสามารถเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนได้ดี นักเรียนมีโอกาสได้คิด วางแผน ลงมือปฏิบัติ และแก้ปัญหาพร้อมกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่ม สอดคล้องกับ Ryan et. (1994 : 226-249) กลุ่มเพื่อน (Peer) ประสบการณ์การได้รับการยอมรับนับถือหรือมีความผูกพัน กับกลุ่มเพื่อมีความสัมพันธ์กับเจตคติต่อตนเองและเจตคติผู้อื่น เมื่อบุคคลมีความผูกพันทางสังคมหรือความรู้สึกว่าตนเองเป็นสมาชิกที่มีความหมายในกลุ่ม จะทำให้มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้นมีพฤติกรรมเอื้อเพื่อสังคมมากขึ้นให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่น และมีความร่วมมือในการทำงานมากขึ้นรู้จักเอาใจใส่และมีความสุขเมื่อมีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่นให้มีการเรียนรู้ และ Watson et all (1997:

571-586) การไม่ยอมรับจากเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านสังคม ซึ่งรวมไปถึง การแยกตัวจากสังคมและการแสดงความก้าวร้าว ความรู้สึกผูกพันที่มั่นคงกับเพื่อนที่มีความสัมพันธ์สูงกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการบูรณาการเอกลักษณ์แห่งตน และยังคงสอดคล้องกับ Rosenberg (1965 : 158) สังคม-เพื่อน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนจะช่วยให้การพัฒนาคุณค่าแห่งตน บุคคลที่ไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ไม่เป็นที่ประทับใจหรือไม่อยู่ในความสนใจของเพื่อนจะไม่ชอบสูงส่งกับใคร ไม่แบ่งปันความคิดความรู้สึกส่วนตัวร่วมกับเพื่อน ในที่สุดจะไม่เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อน และเกิดความรู้สึกว่าไม่มีใครชอบหรือไม่นับถือตนเองเลย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ใช้เพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีองค์ประกอบ 14 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพปัญหาและความสำคัญจำเป็นของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) วิสัยทัศน์ 4) พันธกิจ 5) เป้าหมายของหลักสูตร 6) ผลการเรียนรู้ 7) ตารางการเรียนรู้ 8) คำอธิบายรายวิชา 9) โครงสร้างเนื้อหาและเวลา 10) เวลาเรียน 11) โครงสร้างรายวิชา 12) แนวการจัดกิจกรรม 13) สื่อ/อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ 14) แนวการวัดและประเมินผล โครงสร้างเนื้อหาและเวลา จะแบ่งออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ 1) การตระหนักรู้ในตนเอง 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) การเห็นใจผู้อื่น และ 4) การรับผิดชอบต่อสังคม และได้นำไปทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผลการทดลอง พบว่า มีประสิทธิผล หากครูจะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น หรือชั้นปีอื่น ควรปรับกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ ให้เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน ในแหล่งเรียนรู้ของชุมชนแต่ละแห่ง ซึ่งสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้

1.2 ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ต้องทำความเข้าใจในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร ทั้ง 14 องค์ประกอบ เพื่อให้การดำเนินการของหลักสูตรมีประสิทธิผลตามความต้องการ

1.3 ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรนี้ไปใช้ ต้องเตรียมความพร้อมทางด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดแบบ Backward Design ซึ่งเป็นกระบวนการ

ออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่กำหนดหลักฐานการแสดงออกของผู้เรียนหรือกิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ หรือตามผลการเรียนรู้แล้วจึงออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูผู้สอน ต้องออกแบบวางแผนกำหนดหลักฐานการเรียนรู้ที่จะแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถบรรลุซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และยังต้องออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับภาระงานหรือชิ้นงาน

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นของทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ในการที่จะพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยการสอดแทรกไว้ในหลักสูตรปกติ

1.5 ทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ในตนเอง และผู้อื่น เป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัว สามารถรับรู้และเข้าใจในตนเอง ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับเด็กและเยาวชนในสังคมทุกระดับ จากการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ในตนเอง และผู้อื่น สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยการร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบขั้นตอน ดังนั้น จึงควรเร่งส่งเสริมให้ผู้มีบทบาทในการสร้างคน สร้างชาติ ตระหนักถึงความจำเป็นในการสอนที่สอดแทรกทักษะชีวิต ในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมทุกระดับชั้น

1.6 การพัฒนาหลักสูตร ควรเริ่มต้นจากการศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ผู้เรียน และชุมชน มีปัญหาที่แท้จริง ซึ่งต้องพัฒนาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ เป็นระยะ ดังนี้

1.6.1 ระยะที่ 1 พัฒนาหลักสูตร มีการดำเนินการวิจัยประกอบ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การออกแบบและสร้างหลักสูตร ในระยะนี้ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการจำเป็น และต้องทำการสำรวจปัญหาและความต้องการจำเป็นมาแล้วด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จากนั้นควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) การศึกษาปัญหา และความต้องการจำเป็นของหลักสูตร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนคำรา และเอกสารงานวิจัย เพื่อให้ได้กรอบ โครงร่างหลักสูตร ทั้งวิเคราะห์เอกสาร และการทำสนทนากลุ่ม

2) การวิพากษ์หลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

4) การทดลองใช้ (Try out) หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตร ขั้นนี้ครูผู้สอนควรใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เพราะผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยปฏิบัติการ มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา ผู้เรียนจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ไม่บรรลุ หรือผู้เรียนอาจจะได้รับการส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ให้มากยิ่งขึ้น เพิ่มขึ้น และจะทำให้ครูผู้สอนเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพมากขึ้น

1.6.2 ระยะเวลาที่ 2 การประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นการศึกษาประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นหลังจากนำหลักสูตรไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรนำหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาห้องอื่น ๆ
- 2.2 ควรพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตด้านอื่น ๆ
- 2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยกำหนดเวลาในการทำวิจัยระยะยาว และมีการติดตามผลการวิจัยเป็นระยะ และต่อเนื่อง เพื่อให้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการของการมีทักษะชีวิตที่ชัดเจนขึ้น
- 2.4 ควรพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิต/สมรรถนะที่สำคัญตามแนวการจัดการศึกษา

ในศตวรรษที่ 21